

TOPLUMA HİZMET UYGULAMALARI

Hazırlayan

Dr.Öğr.Üyesi.Meryem Salman

GİRİŞ

Topluma Hizmet Uygulamaları dersi, öğrencilerin toplumsal duyarlılık ve farkındalık, işbirliği, dayanışma, etkili iletişim ve öz değerlendirme becerilerini desteklemek amacıyla toplumsal bilincin uygulamalı olarak kazandırıldığı bir derstir.

Topluma Hizmet Uygulamaları Dersi Nasıl Ortaya Çıktı?

1988 yılında 388 Avrupa üniversitesi rektörü tarafından onaylanmış Bologna Üniversiteler Anayasası'nda (Magna Charta Universitatum);

- Geleceği kültürel, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin belirleyeceği
- Çevreye duyarlı kuşakların yetiştirilmesinin hedeflenmesi gerektiği ve
- Topluma hizmetin üniversitelerin de bir fonksiyonu olduğu

anlayışına vurgu yapılmış ve bu bağlamda “özerklik”, “öğretim ve araştırma birlikteliği”, “öğretim ve araştırmada özerklik” ve “insancıl anlayış” şeklinde dört temel prensip benimsenmiştir.

Bologna sürecine uyum bağlamında YÖK, eğitim fakültelerinde Topluma Hizmet Uygulamaları dersinin verilmesini kararlaştırmıştır. Üniversitelerin toplumla bütünleşmesini sağlamak amacıyla YÖK, söz konusu dersin tüm üniversitelerde verilmesini uygun bulmaktadır. 2006 yılından bu yana Topluma Hizmet Uygulamaları dersi uygulanmaktadır.

Topluma Hizmet Uygulamaları Dersi ile hizmet götürülmesi hedeflenen kişiler; Muhtaç ve Yoksullar, Engelliler, Yaşlılar, Çocuklar, Gençler, Kadınlar, Mahkûmlar, Mülteciler ve Göçmenlerdir. Konu olarak kapsama giren diğer konular ise, insan hakları, hayvan hakları ile çevre ve kültürel mirastır.

Topluma Hizmet Uygulamaları Dersinin Amaçları Nedir?

- Toplum **gönüllülük** kavramı ile tanıştırmak; paylaşma, farklı olanı tanıma-kabul etme, farklılıklara uyum sağlama, problem çözme, üretken ve yaratıcı olma gibi

değerlerin geliştirilmesine olanak tanıyarak, öğrencilerimizin kişisel gelişimlerine katkıda bulunmak,

-Yozlaşma, tembellik, alkol-sigara bağımlılığı gibi etmenlerle ortaya çıkan “Sağlıksız Toplum – Sağlıksız Birey” sarmalına alternatif çözümler üretmek ve uygulamak,

-Kültürel yozlaşmanın kırılmasını sağlayabilecek yeni dinamik bir gücün oluşmasını sağlayabilmek,

-Kişisel ve günlük sorunlarıyla uğraşan öğrencileri evrensel toplum değerleriyle buluşturmak, sosyal dayanışmayı desteklemek, yüksek değerlere sahip “dünya insanı” olabilmeye özelliklerini geliştirmelerine destek olmak.

I.Eğitim Alanında Örnekler

Okuma yazma becerileri kazandırmak

İlk ve ortaöğretim öğrencilerinin derslerine yardımcı olmak (Talebe göre farklı dersler olabilir)

Üniversiteye hazırlananlara yardımcı olmak

Kitap toplama kampanyaları düzenlemek

Yabancı öğrencilere, Erasmus öğrencilerine Türkçe öğretmek

Okullarda çeşitli konularda seminer, konferans düzenlemek

Okulların boya ve temizlik işlerine yardımcı olmak

Bilgi yarışmaları düzenlemek

Trafik işaretleri eğitimi

Satranç kursları

Resim, dans, halkoyunları, müzik eğitimleri

Kütüphanelerde görev almak

II.Sağlık Alanında Örnekler

Hastanelerde talep ve ihtiyaca göre görev almak

Aile sağlığı merkezlerinde talep ve ihtiyaca göre görev almak

İlaç toplama kampanyaları düzenlemek

Kan bağışı ve organ bağışının önemini vurgulayacak sunumlar hazırlamak

Hastanede yatan çocuklara yönelik etkinlikler düzenlemek

III. Sosyal Alanında Örnekler

Yaşlı ve huzurevi faaliyetleri (Yaşlılarla sohbet, alışverişlerine yardım, temizlik ihtiyaçlarını giderme vb.)

Evde yalnız yaşayan yaşlı ve özürlülere yardım

Çocuk esirgeme kurumlarında görev almak

Sokak çocuklarının eğitimi

Engellilerin yaşam kalitesini iyileştirmeye yönelik çalışmalar

İlk yardım, deprem öncesi ve sonrası çalışmalar konusunda eğitim

Sivil savunma eğitimleri

Okul önlerinde gönüllü giriş çıkış saatlerinde gönüllü trafik polisliği

Müze ve ören yerlerinde gönüllü çalışma

Bağımlılıkla savaş eğitimi

Atıkların geri kazanılması eğitimi

Genç pazarda gönüllü çalışma

Gönüllü çocuk bakıcılığı

Oyuncak toplama kampanyası

Kıyafet toplama kampanyası

Aşevlerinde çalışmak

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfında görev almak

IV. Çevre Alanında Örnekler

Ağaç dikimi, dikilen ağaçların sulanması

Şehrin işlek bölgelerinde temizlik bilincinin yerleştirilmesi

Okullarda çevre temizliği konusunda etkinlikler düzenlemek

Atıkların geri kazanılması ile ilgili çalışmalar

Hayvan hakları bilincinin yerleştirilmesi

TOPLUMA HİZMET UYGULAMALARI DERSİ KAPSAMINDA ETKİNLİKLERİN YÜRÜTÜLEBİLECEĞİ BAZI KURUM VE KURULUŞLAR

- Aşevi, huzurevi gibi sosyal hizmet alanları,
- Belediyelere bağlı birimler,
- Cezaevleri ve çocuk ıslahevleri,
- Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı merkezler, yetiştirme yurtları,
- Hayvan barınakları,
- Kamu yararına çalışan dernekler ve vakıflar (Kızılay, Yeşilay, TEMA, Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı, Verem Savaş Derneği gibi),
- Kütüphaneler,
- Meslek odaları,
- Muhtarlıklar,
- Müzeler ve ören yerleri,
- Okul-aile birlikleri
- Organize sanayi bölgesi ve sanayi kuruluşları,
- Rehabilitasyon Merkezleri,
- Rehberlik Araştırma Merkezleri,
- Resmi ve özel hastaneler,
- Resmi ve özel okullar, (özellikle zihinsel engelliler okulu, görme engelliler okulu, işitme engelliler okulu),
- Üniversite ve bağlı birimleri,

Bölüm 1

TOPLUMA HİZMET UYGULAMALARI

Topluma Hizmet ve Sosyal Sorumluluk

Topluma hizmet uygulamalarının felsefi temelleri sosyal refah kavramı, sosyal hizmet düşüncesi ve uygulamalarıyla ilişkilidir. Çağdaş topluma hizmet yaklaşımı 'modernitenin' bir ürünüdür. Batıda gelişen ve sanayileşme sürecinden etkilenen bilimlerce çerçevelenmiş; teknolojideki ve sosyal bilimlerdeki gelişmelerle uygulama alanını biçimlemiştir.

Daha başlangıçta Batı tarihinden örnek vermek gerekirse: 1890'lı yıllarda din adamlarının toplum sorunları karşısındaki tavrı toplumsal hizmetlerin işlevi açısından önemsenmesi gereken tarihsel olaylardır.

1891 yılında Papa B. Leon'un, "Rerum Novarum"u ilk akla gelen, sosyal sorumluluğu ön planda tutan toplumsal yardım içerikli bildirilerden biridir. Topluma hizmetin varlık nedeni olan insan-toplumla ilgili sorunlardır. Topluma hizmet ilkeleri aynı zamanda sosyal hizmet ve sosyal refah sorun alanları içinde yer alır.

Öyle ki, **sosyal hizmet ve topluma hizmet uygulaması** sosyal refah alanlarındaki sosyal çalışmalardan ve etkinliklerden doğmuşlardır. Bu sosyal etkinlikler içinde bulunan insan, doğasında sosyal yardımlaşma/ sosyal destek düşüncesi olan sosyal sorumluluk yönü gelişmiş biopsikososyal bir varlıktır. Bu nedenle topluma hizmet konusu her yüzyılda yeniden üretilip biçimlenmektedir.

Sosyal sorumluluk düşüncesi güç koşullarda yaşayan bireylerin sosyal uyumunu sağlamaya dönük hizmetleri de içerir. **Topluma hizmet uygulamaları sosyal sorumluluk düşüncesiyle** ancak bir bütünlük içinde kavranabilir.

Topluma Hizmet Uygulamalarının Meslekleşmesi

Sosyal refah kurumunun gelişmesinden daha sonra sosyal hizmet bir meslek olarak gerçekleşmiştir. Böyle bir mesleğe ihtiyaç duyulması, refah sistemi içinde yer alan **topluma hizmet uygulamalarının** gelişmesi ve insani değerlerin giderek önem kazanması, hizmetlerin amacına ulaşabilmesi için bir takım bilgi, beceri ve davranışların gerekliliğini zorunlu kılmıştır.

Sosyal hizmet, bireylerin toplumda dengeli, mutlu ve düzence istendik bir biçimde yaşayabilmelerini amaçlayan, bu amaca ulaşmayı önleyen, geciktiren sorunların birey, grup ve toplum boyutunda giderilmesi ya da azaltılması yönünde belli yöntemlerle yapılan mesleksi çalışmalardır.

Sosyal hizmet, mesleki bir hizmet olup, insan ilişkileri konusunda bilimsel bilgi ve becerilere dayanarak kişilerin yalnız başlarına veya gruplar içinde sosyal ve bireysel başarılar ve egemenlik kazanmalarına yardım eder.

Sosyal hizmet mesleği kendine özgü değerlerin yöneliminde odak noktası insan beklentilerini-ihtiyaçlarını karşılayabilmekle ilintili olan bir sosyal meslektir. Birbiriyle ilişkili **sosyal sorun alanlarında** yaşayan insan gruplarının yaşam stratejileri de sorun çözme ve refah beklentileri dinamiği üzerine kurulmuştur.

Sosyal hizmetler, genel olarak insanların bireysel ve toplumsal mutluluğu için verilen hizmetlerdir. **Topluma hizmet uygulamalarının** kavramsallaştığı sosyal hizmet, insanla, onun ruhsal ve toplumsal dünyasına seslenen, ruhsal ve toplumsal dengelerini gözetken ve insanla doğrudan iletişim kurarak yapılan ender mesleklerden biridir.

Topluma hizmet felsefesi açısından baktığımızda; İnsan yaşamında her şey ancak toplumsal boyutlarıyla, toplumsal uzanımları içinde doğru olarak anlaşılır.

Bireyin hiçbir eylemi, hiçbir tutumu, hiçbir ürünü yoktur ki onda toplumun ruhu, yani toplumun dilekleri, öngörülerini, alışkanlıkları, tedirginlikleri yansımasın.

Topluma hizmet uygulamaları sosyal hizmet mesleği içinde ve onunla sürekli gelişen bir ilişki kurarak işlevsel olabilmıştır.

Topluma Hizmet Uygulamaları ve Sosyal Hizmet

Çağımızın düşünce sistemi, insana yaklaşımın rastgele ve şansa bırakılan bir yaklaşım olamayacağı gerçeğini kabul eden bir düşünce tarzıdır. Böyle bir yaklaşım belli bir disiplin ve bilimsel bir temele dayalı olmadıkça, insanı anlamak, ihtiyaçlarını karşılamak, sorunlarını çözümlenmek, insanın temel ihtiyacı olan toplumla bütünleşmesini sağlamak mümkün olamaz.

Topluma hizmet uygulamaları ve sosyal hizmet mesleği böyle bir düşünce sisteminin ürünüdür. 1800'lere kadar varlığından söz edilmeyen topluma hizmet uygulamaları ve sosyal hizmet mesleğinin ortaya çıkışı 1800'lerin sonlarına rastlamaktadır. Meslekleşmenin ve uygulamanın en belirgin başlangıç noktası o zamana kadar dinsel ve flantropik (Hayırsever) yaklaşımlarla ele alınan toplumsal hizmetlerde eğitilmiş elemanlara duyulan ihtiyaç olmuştur.

Koşar' a göre: **Topluma hizmet uygulamalarında** yer alan topluma hizmet görevlilerinin ve sosyal hizmet mesleğinin gelişimine, başlangıçtan beri en önemli müracaatçı grubu olan **yoksulların** dertlerine çare aramak için yapılan toplumsal çalışmaların büyük katkısı olmuştur.

Meslek ve uygulama öncülerinin, yardım amacıyla baştan beri ilgilendikleri en önemli grup **yoksullar** olmuştur. Yoksullar dışında ilgilendikleri **hasta, yaşlı, çocuk, sakat gibi gruplar da yoksuldu. Bir başka deyişle yoksulluk bütün yardıma muhtaç grupların 'ortak paydası' idi.** Söz konusu gruplarla uğraşılırken bütün sosyal sorunlarla ilgilenme durumunda kalındı. Yoksulun

sağlık, barınma, topluma uyumsuzluk, sosyo-kültürel gerilik, cahillik ve becerisizlik gibi sorunlarıyla uğraşırken neredeyse bütün sosyal sorunların alt yapısı hakkında bilgi sahibi olundu.

Yoksul bireye yönelik çalışmalarda toplanan verilerin değerlendirilmesi ile makro düzeyde nedenlere tümevarım yoluyla erişildi; toplum çapında birçok sosyal reform hareketinin başlamasında, yapısal değişmelerde, yasal düzenlemelerde sosyal meslek öncüleri itici güç oldular. Yoksulluğun nedenleri ve sonuçları hakkında görüşler edinildi, çözüm için denemeler yapıldı, tecrübe sahibi olundu.

Bu çabalar ile elde edilen bilgi ve beceri daha sonradan bilimsel temele oturtuldu ve böylece topluma hizmet uygulamalarının teorik yapısı biçimlendiği gibi asıl olarak sosyal hizmet mesleği gelişti. Yapılan çalışmaların zaman içinde sosyal sorun kategorilerine göre ayrışmasıyla her bir sorunun çözümüne yönelik sosyal hizmet alanları ortaya çıktı.

Özde topluma hizmet uygulamaları, sosyal refah hizmetleri ve uygulama alanında belirleyici meslek olan sosyal hizmet disiplini, sosyo-ekonomik-tarihsel koşullar ve toplumsal gereksinimler tarafından disipline edilmiştir.

Sosyal Hizmet Mesleğinin Topluma Hizmet Uygulamalarına Katkısı

Her mesleğin ve disiplinin ortaya çıkışını sağlayan, onu gereksinim olarak duyumsatan bir takım dinamikler olagelmıştır. Sosyal meslekler için bu dinamiği belirleyen unsurlar; insan toplum etkileşimidir. Etkileşimde yaşanan sosyal sorunlar ve bunlara çözüm arayışlarıdır.

Topluma hizmet uygulamaları ekseninde insan-insan, insan-toplum, insan-çevre arasında yaşanan sorunları profesyonel yollarla çözme süreci sosyal hizmet açısından meslekleşmenin de zemini olmuştur.

Topluma Hizmet Uygulamalarının ve Sosyal Hizmetin İlk Temsilcileri

Topluma hizmet uygulamalarının ve sosyal hizmetin öncüleri, Batıda muhtaçlara sadaka veren vatandaşlar ile eski çağlardan beri bilinmekte olan kiliselere bağlı hayırseverlik örgütleridir.

1800'lü yıllar henüz başlamadan, Katolik kilisesinin en önemli hayırsever yardım faaliyeti aktörlerinden birisi Fransa' da bulunan Papaz Vincent de Poul'dür. Aristokrat kadınlar arasında kurmuş olduğu 'Hayırsever Kadınlar' adlı dernek ile fakirlerin evlerine gidilerek giyecek ve yiyecek dağıtmakta idi.

1633 tarihinde hasta ve sakatların bakımı için hemşirelik mesleğini geliştirmek amacı ile Papaz Vincent diğer bir dernek kurmuş ve bunun adına 'Hayırsever Kızlar' demiştir. Bu derneğin üyeleri köylü kızları arasından hayır işlerinde çalışmak isteyenler eğitilerek hemşire olmaktadırlar. Böylece eğilim görmüş bu hemşireler topluma hizmet uygulamalarının da öncüleri olmuşlardır. Papaz Vincent'in fikirleri sadece Fransa'nın Katolik çevrelerinde değil bütün başka memleketlerde de ilgi ile takip edilerek uygulanmıştır."

17. yüzyıla kadar varlığından söz edilmeyen sosyal hizmet mesleğinin ortaya çıkışı ise 1800'lerin sonlarına rastlamaktadır. Meslekleşmenin en belirgin başlangıç noktası o zamana kadar dinsel ve flantropik yaklaşımlarla ele alınan **topluma hizmetlerde** eğitilmiş elemanlara duyulan ihtiyaç olmuştur.

Bu ihtiyacın gerçekleşmesinde atılan ilk adım, 1873'de Londra'da hayır derneklerinde çalışanlar için düzenlenen konferanslar olmuş, bunu 1898'de New York'da açılan yaz okulu izlemiş ve 1899'da Amsterdam'da ilk sosyal hizmet okulu açılmıştır. Böylece topluma hizmet aktörlerinin sosyal çabaları sosyal hizmet mesleğini var kılmıştır.

Türkiye'de Topluma Hizmet Uygulamalarının Tarihsel Gelişimi

Gerek İslamiyet öncesi, gerek İslamiyet'in kabulünden sonra Türk toplumunda sosyal dayanışmanın en güzel örneklerine rastlamaktayız. Osmanlı döneminde, imparatorluğun her yöresinde kurulan vakıflar yoksul, dul ve yetimlerin gereksinimlerini karşılamada etkin olmuşlardır.

Ülkemizde gelişen vakıflar, sosyal yardım fikri bakımından son derece önemli kurumlardır. Eğitimin bir devlet görevi olmadığı dönemlerde bu vakıflar çok geniş bir eğitim olanağı yaratmışlardır. Vakıfların yanı sıra zanaatkârlar ve küçük esnaf arasında kurulmuş mesleki sosyal yardım örgütleri olan fütüvvetler (Zanaat ve esnaf birlikleri) gelişirken, bir taraftan da kent ve mahallelerde sosyal yardım fikri örgütlenmeye başlamıştır.

Bunlara en güzel örnek hala bazı yerlerde benzerlerine rastladığımız mahalle sandıklarıdır. Başlangıçta dinsel temellere dayalı fütüvvetler, daha sonraları Müslüman olmayanların da üye olarak kabul edilmesiyle laikleşmişler ve lonca adını almışlardır, Loncaların ortak fonları, günümüzün sosyal güvenlik sisteminin benzeri fonksiyonu yerine getirmiş ve 20. yüzyılın başlarına kadar devam etmişlerdir.

Eldeki tarihsel kaynaklar, Osmanlı İmparatorluğu'nda vakıfların sosyal güvenlikle ilgili olarak çok çeşitli somut amaç ya da faaliyet alanına yöneldiğini göstermektedir. 18. yüzyılda Osmanlılarda sosyal kurumlar daha bir kurumsallık kazanıyor, ilk kez 18. yüzyılda sosyal yardım amaçlı vergi toplanmaya başlanıyor.

Emiroğlu'na göre, Osmanlılar döneminde toplumsal hizmetler 19. yüzyıla kadar vakıf kuruluşları tarafından veriliyordu, Bu konuda hizmet veren kamu kuruluşları ve hayır kurumları 19. yüzyılda kurulmaya başlanmıştır. Bu kuruluşlar diğer ihtiyaç gruplarının yanında yaşlılara da hizmet götürüyorlardı. Bunlar arasında **1868 yılında kurulan Kızılay Derneği** ve **1895 yılında kurulan**

Darülaceze Osmanlılar döneminde kurulup günümüze kadar yaşayan kurumlardır.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde özellikle, II. Abdülhamit dönemi, toplumsal hizmet alanında kurumsallaşmanın başlangıç izlerini taşır. Yukarıda sözü geçen Darülaceze, yine **1899 yılında Hamidiye Etfal Hastane-i Alisi; toplumsal korumaya muhtaç kadın ve çocuklara sosyal refah hizmeti verirken, Darül-hayr-ı Ali de 1902'de korunmaya muhtaç çocuklar için sosyal hizmet vermeye başlamıştır.**

Cumhuriyet Döneminde Topluma Hizmet Uygulamaları

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte toplumsal yapıyı modernize edici çalışmalar da başlamıştır. 1923 yılında Cumhuriyetin kurulmasıyla mevcut toplumsal hizmetler çağın ve Cumhuriyet düzeninin gerektiği hukuk ve örgütlenme düzeni içinde alınmağa başlanmıştır. Kısacası kurumsallaşma süreci başlamıştır.

Cumhuriyet Döneminin ekonomik ve sosyal politikasına alt yapı oluşturan yasal reformlar 1926'dan itibaren Medeni Kanun ve Ticaret Kanunu, Türk Ceza Kanunu gibi yasaların kabulünde de görüldüğü gibi sosyal politikada geleneksel yapılar kurumsallaşmıştır. Daha sonraki yıllarda Ülkemizde toplumsal refah hizmetlerinin sosyal hizmet yaklaşımıyla ele alınması 1959 yılında yayımlanan 7355 Sayılı Sosyal Hizmetler Enstitüsü kurulmasına dair kanun ile söz konusu olmuştur. **1960'da çıkarılan bir yasa ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesinde kurulan Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü ve bu genel müdürlüğün il düzeyindeki Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürlükleri bünyesinde yer alan sosyal hizmet birimleri uzun yıllar ülkede sosyal hizmetlerin uygulanmasından sorumlu kuruluş olarak görevini yerine getirmiştir.**

Bu yapı içinde yer alan hizmetlerde 1965 yılından itibaren sosyal hizmet uzmanları (social worker) görev almaya başlamışlardır. 1982 yılında 2828 sayılı yasayla Sosyal Hizmet ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun kurulmasıyla sosyal hizmetler daha çağdaş bir yaklaşımla ele alınmıştır. Bu Kurumla birlikte illerde il Sosyal hizmet müdürlükleriyle, buna bağlı sosyal hizmet kuruluşları açılıp hizmet vermeye başlamıştır.

İslamiyet'ten Önce Türklerdeki Sosyal Hizmet / Topluma Hizmet Uygulama Modellerinin Özellikleri

Tarihe bakıldığında; ilk Türk boyları, avcı ve çoban olarak göçkürler. Avcı boy ve obalar, av bulmanın güçlükleri ve sık sık meydana gelen açlıklar nedeniyle, çok uzun bir süre, ilkel demokrasi ve dayanışma durumlarını korumuşlardır.

Türklerin tarihi Orta Asya'dan başlıyor, Türklerin bilinen ilk yazılı belgelerinden Orhun ve Kültigin yazıtları bugün toplumsal refah hizmetlerinin kapsamında görülen düşünce ve çalışmaları da belgeliyor. Türklerde açlık ve yoksulluğa karşı alınan önlemler bu yazıtlarda anlatılıyor.

Bunları en ilksel biçiminde alınan ilk sosyal önlemler olarak görmek gerekir. MÖ 3000 yılında Orta Asya' da Türkler bir çeşit sosyal güvenlik kurumları ve hayvanları korumak için vakıflar kurmuşlar. Hayvanlar o zaman göçebe ve savaşkan Türklerin en değerli varlıklarıydı.

Sosyal yardımlar baştan beri Türk toplumsal yaşamında önemli bir yer tutuyor. Cengiz Han'ın koyduğu yasanın 31. maddesi yoksulları ve yaşlıları korumayı buyuruyor, aykırı eylemleri ölümle cezalandırıyor (12.yy.).

Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması ile başlayan çağla birlikte insanı korumaya yönelik yasal ve kurumsal önlemler Anadolu'ya taşınıyor. **Selçuklularda toplumsal hizmetler daha yaygın bir örgütlülük kazanıyor. Dinsel**

vakıflar örgütlenmeye başlıyor. 4. yüzyıldan başlayarak Anadolu' da düşkünlere, yaşlılara, hastalara, yolculara, öksüz ve yetimlere, öğrencilere yapılan dinsel, geleneksel temelli sosyal yardımların sürekliliği bu işlerle ilgili kimi kurumların geliştirilmesiyle sağlanmaya başlandı.

Topluma Hizmet Uygulamaları ve Sosyal Hizmetin Ortak Konuları

Sosyal hizmet ve topluma hizmet politikasının hedeflediği gruplar, toplumla bütünleşmesi engellenen, bu nedenle topluma üretken bir unsur olarak katılamayan, başka bir deyişle, toplumsal işlevselliğini yerine getiremeyen ya da yerine getirebilmek için zorlanan nüfus gruplarıdır, özel gereksinim grupları da (vulnerable groups) buna dahildir.

Sosyal hizmet mesleğinin konusu insan; odağı insan; amacı, insan mutluluğudur. Sosyal hizmet alanlarında salt sosyal hizmet uzmanları çalışmazlar. O alanla ilgili başka sosyal meslek elemanları da çalışırlar. Duruma göre psikologlar, ruh hekimleri, diğer tıp hekimleri, hemşireler, bakıcılar, yani çocuk bakıcıları, yaşlı bakıcıları, özürlü bakıcıları, hasta bakıcılar öğretmenler, eğitmenler, savcılar, hukukçular gibi. Geniş bir kadrodur sosyal hizmet alanında çalışan sosyal meslek elemanlarıdır.

Davranış Bilimleri ve Topluma Hizmet Uygulamaları

Topluma hizmet uygulamaları toplumun bütününe yöneldiği için davranış bilimleri ile etkileşim içindedir.

Davranış bilimleri İkinci Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan bir kavramdır. İnsan davranışlarını inceleyen disiplinlere, bilim dallarına verilen ortak addır. Kimi bilimcilere göre toplumbilim, ruhbilim, sosyal ruhbilim ve insanbilim davranış bilimlerini oluşturuyor.

Sosyal hizmet bir meslek ve mesleksen bir disiplindir. Diğer disiplinlerden yararlanan mesleksen bir uygulama biçimidir. Sosyal hizmet, bireyle ilgilidir, aileyle ilgilidir, gurupla ilgilidir, toplulukla ve toplumla ilgilidir.

Örneğin: Belirli bir sorun alanında geçerli tüm yöntem ve tekniklerden haberli olma yönüne gidilmesi öğrenme kaynaklan bakımından da dışarıya bağımlılık yerine daha çok toplum içinde zaten var olan diğer disiplin ve uygulamalarla işbirliğini getirecektir. (Varsayalım bir suçluluk konusunda ekonomist, sosyolog, hukukçu, psikolog, psikiyatrist türündeki meslek elemanlarının danışma hizmetlerinden yararlanabilmek gibi.)

Bu nedenle davranış bilimleri bir bütündür. Bunlardan yalnız biri insan ya da toplum geręeęini tümüyle açıklayamaz; iki ya da daha fazla insan bilimi sınırında yapılan bilimler arası çalışmalar en verimli olanlarıdır.

Topluma hizmet uygulamaları açısından tüm dünyada sosyal hizmet uygulayacak elemanların belirli bir eğitime tabi tutularak insan davranışı, gelişimi, sosyal-ekonomik çevre, sosyal hizmetler sistemi, normal gelişmeye katkıda bulunan faktörler, sosyal-bireysel anormallikler ve bunların semptomatolojisi hakkında bilgiye sahip olması gerekir.

Sosyal bilimler alanında geręekleřtirilen araştırmalarda ve geliştirilen kuramsal modellerde insan ve toplum tüm yönleriyle incelenmekte, insanı ve toplumu sosyolojik, psikolojik, ekonomik, kültürel bir obje olarak görüp, tüm disiplinlere dayalı kavramlaştırmalar yoluyla irdelemek geręekçi ve geçerli bilgilere ulaşmayı kolaylaştırmaktadır.

Disiplinlerarası yaklaşımın sosyal bilimler alanında kazandığı önem sosyal hizmet ve sosyal refah açısından da geğerlidir. Sosyal hizmet bilgisinin üretilmesinde ve sosyal refah araştırmalarının geręekleřtirilmesinde disiplinler

arası yaklaşımla çalışmak bu sosyal mesleğin geçerli, gerçekçi bilgi ve eğitim standardına ulaşmasına olanak sağlamaktadır.

Öğretmenlik ve Topluma Hizmet Uygulamaları

Öğretmenlik bilgisi; disiplin, meslek ve uygulama bütünlüğünden dolayı diğer sosyal bilim dallarından görece olarak daha karmaşık, bütünselliği görmek adına değişen, gelişen bir yapıdadır.

Topluma hizmet uygulamalarının kabul edilebilirliği ve başarısı demokrasi kültürünün olanaklarıyla ilişkilidir. Toplumsal gelişmenin unsurlarından olan eğilimin sosyal adalet ilkeleri içinde kalarak, hep kalkındırarak, hep ileriye götürecek amaçlar doğrultusunda algılanacak ve yapılacak planlamalar çerçevesinde; öğrenci yeteneklerini geliştirerek yönlendirecek, sosyal yurttaş olarak onların kişiliklerini zenginleştirecek çok yönlü bir eğitim modelimiz de yer almalıdır. Topluma hizmet uygulamaları dersi ve faaliyetleri doğru algılanıp, nesnel rasyonel bir bakış açısıyla organize edildiğinde bu boşluk büyük oranda doldurulmuş olacaktır.

Topluma Hizmet Uygulamaları Eğitimi

Topluma hizmet uygulamaları eğitimine bilimsel içeriği ve toplumsal özellikleri açısından eğilmek gerekir. Bilimsel ve toplumsal bakış açısıyla şekillenen dersin içeriğinde sosyal sorunlar karşısında bireysel değişim, sorunlarla mücadelede yetkin bir öğretmen olmak için çıkarımlar elde etmek, sosyal liderlik, sosyal sorumluluk eğitim sürecine bir katkı olarak görülmelidir.

Sosyal sorunların oluşum dinamiklerini doğru anlamak, farkındalık geliştirmek, sorunların çözümünde nesnel bir bakış açısı kazanmak topluma hizmet uygulamaları eğitiminin öğretmenlik mesleğine önemli bir katkısıdır.

Öğretmenlerin ve diğer sosyal meslek elamanlarının sosyal mevzuatı iyi bilmeleri, yaşanan yüzyılın önemli sosyal sorun alanlarını, özellikle küreselleşme olgusunun toplumsal sonuçlarının eğitime, onun öznesi olan öğrencilere/ aile yapılarına yansımaları hakkında bilgi edinmeleri, farklı yaklaşım zenginlikleri sergilemeleri ve toplum kaynaklarını harekete geçirmeleri açısından bir zorunluluktur.

Topluma Hizmet Uygulamaları Açısından Sosyal Hizmet Uzmanları ve Öğretmenlerde Olması Gereken Nitelikler

Sosyal hizmet uzmanı (social worker); konusunda belirli süre eğitim görmüş, sosyal hizmet mesleğini yürüten diplomalı meslek elemanıdır. Sosyal hizmet uzmanı sosyal hizmet mesleğinin başta gelen temel unsurudur. Sosyal hizmetler ile sosyal hizmetin ilk ilişkisi hizmetin meslekleşmesiyle başlamıştır.

Sosyal hizmet uzmanı toplumda insanın ve toplumun gelişmesine, haklar perspektifi doğrultusunda yaşam kalitelerinin yükseltilmesine toplumsal etkileşim mekanizmalarını harekete geçirerek bilimsel yaklaşım, yöntem ve tekniklerle yardımcı olan, insanın ve toplumun kendi yaşamı ve kaynakları üzerinde denetim sahibi olmasını, karar vermesini destekleyen, insanın/toplumun üretkenliğini ve yaratıcılığını harekete geçirecek yaşam koşullarının gelişmesini sağlayan, üniversite düzeyinde dört yıllık lisan eğitimi görerek yetişen, mesleki, bilimsel etik ilke ve sorumluluklara göre uygulamalar gerçekleştiren nitelikli sosyal meslek elemanıdır.

Peki, bir sosyal hizmet uzmanında olması gereken özellikler nelerdir? Kuşkusuz bu insancıl niteliklerin insana hizmet veren diğer meslek elemanlarından öğretmenlerde de olması gerekmektedir. Zaten eğitim felsefesi tüm değerleriyle bununla bütünleşiyor.

Sosyal hizmet uzmanı ve öğretmen önce kendisi için yaşamı sevmeli, mücadeleden kaçınmayan, duygulu fakat duygularını kontrol altına alabilen, sıcak fakat gerçekçi, önyargılı olmayan, insanları ayırt etmeden kabul edebilen bir kişidir. Yaşamın güzel bir şey olduğunu ve insanların yaşama hakkı olduğunu çok iyi algılamalıdır. Pesimist(kötümser) değil, optimist(İyimser) olmalıdır.

Etkili bir topluma hizmet görevlisi, genellikle kendini, yaşayan, büyüyen, gelişen bir kimse olarak hayatın içinde hisseder. Kendini insanlara ilişkin koşulların dışında tutmaz. Yaşamaktan korkmadığı gibi, bütün güçlüklerine rağmen, yaşamaktan açıkça keyif alır.

Değişme ve gelişmeyi tehlikeli olarak değil, heyecan verici olarak değerlendirir. Anksiyete ve gerginliği en alt düzeydedir; bu bakımdan yeni deneyimlere açıktır. Bütün bunlar, olgun bir insanın özellikleridir ve etkili bir sosyal meslek elemanının sahip olması beklenen diğer niteliklerin çoğuna da temel teşkil eder. Ayrıca iyi bir topluma hizmet görevlisi yaratıcı olmalıdır.

Topluma Hizmet Uygulamaları ve Anayasalar

Topluma hizmet uygulamasının amaçlarını saptamakta en geçerli kaynak toplumsal hedeflerdir. Anayasa devlete; "kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleri ile bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasi, iktisadi ve sosyal bütün engelleri" kaldırmak, "insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları" hazırlamak görevini vermiştir.

Kısaca, "herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması" devletin görevi olarak kabul edilmiştir. Bu seviye ancak kalkınma oranına paralel olabileceğine göre tutulması kaçınılmaz yol da sosyal adalet için hızlı kalkınmadır.

Topluma hizmet uygulamaları ve onun konumlandığı sosyal hizmet mesleğinin temel amacı: "Kalkınmaya katkı ve kalkınmada pay almakta fırsat eşitsizliğinden doğan sorunların önlenme, tedavi ve sonuçlarının giderilmesi" olarak tanımlayabiliriz.

Topluma hizmet uygulamaları özünde toplumsal sorunların çözümünde toplumsal politikaları işlevsel görür, bunun kilit kavramı ise sorunların çözümü için toplumsal katılım ve toplumsal değerin adil paylaşımıdır.

Toplumsal Kalkınma, Köy Kalkınması ve Topluma

Hizmet Uygulamaları

Ortalama başarılı bir kalkınma stratejisinin temel ya da siyasal diyebileceğimiz üç ögesi vardır ki, bunların değiştirilmesi söz konusu olmadığı gibi, gerçekleştirmelerine büyük özen gösterilmesi gerekir, **Bunlar, sosyal adalet, teknolojik gelişme ve bağımsızlıktır.**

Türkiye 1950'lerden bu yana hızlı kentleşme olgusuna sahne olmaktadır. Tarım kesiminde üretkenliğin ve gelir düzeyinin düşüklüğü, ekilebilir toprakların son sınırlarına varılması, toprak insan ilişkilerindeki uyumsuzluk ve tarımda makineleşme kırsal nüfusu kente iterken, özellikle planlı dönemde Türk ekonomisinde belli ölçülerde gerçekleştirilen, sanayileşme ve hizmetleşme biçiminde beliren 'yapısal değişiklik' ve görece kentteki hizmetlerin yetkinliği de kırsal nüfusu kente çekmiştir.

Yine bu koşullarda kırsal/kentsel ikiliği hafifletmek, kırsal yerleşmeleri kentin olanaklarına kavuşturmak, iki toplumsal yapı arasındaki nitelik farkını bir derece farkı haline getirmek, Türkiye'deki köy kalkınmasının başlıca amacı olarak biçimlenmiştir.

Kentlere göç ise kırsal yatırımın yeterli olmaması nedeniyle sürecin gelişimini engellemiştir. 1960 yıllarda Köyişleri Bakanlığının sorumluluğunda **toplum kalkınması projesi** yaşama aktarılmıştı.

Toplum kalkınması projesi yine o yıllarda sosyal refah kurumunun mesleklerinden biri olan sosyal hizmetin önemli çalışma yöntemlerinden olan **toplumla çalışma yönteminin bir aracı olarak** ele alınmıştı.

Başka bir açıdan toplum kalkınması, çeşitli hizmet ve çalışmaların yapılması, dernek, kooperatif gibi teşkilatların kurulması ve idare ile toplulukların işbirliğinin sağlanmasını kapsayan bir çalışmadır. Toplumsal Kalkınma, kitleleri eğitecek, birlikte çalışmaya yöneltecek, toplum yapısında istenen değişikliklerin gerçekleşmesini sağlayacak, toplumsal enerjiyi yaratıcı bir şekilde harekete geçirmeye yol açacak önemli bir kalkınma yöntemidir.

Toplum kalkınması; küçük toplulukların içinde buldukları ekonomik, toplumsal ve kültürel koşulları iyileştirmek amacıyla giriştikleri çabaların devletin bu konudaki çabalarıyla birleştirilmesi, bu toplulukların ulusun bütünüyle kaynaşması, ulusal kalkınma çabalarına tam biçimde katkıda bulunmalarının sağlanması sürecidir.

BÖLÜM 2

SOSYAL SORUN, KÜRESELLEŞME VE TOPLUMA HİZMET UYGULAMALARI

Sosyal Sorun

Topluma hizmet uygulamaları sosyal sorumluluk temelinde sosyal sorun alanında faaliyetlerini organize etmektedir. Bu nedenle hangi toplumsal olgunun sosyal sorun olarak görülmesi gerektiği üzerinde ortak bir düşüncenin olması gerekmektedir.

Sosyal sorun (social problem) etkili bir grup tarafından, çok sayıda insanı rahatsız eden belirli bazı sosyal koşulların sorun yarattığı ve bu durumun kolektif bir çaba ile iyileştirilebileceği ifade edildiğinde ortaya çıkar.

Sosyal sorunlarla ilgili olarak, sosyal politikaları anlamlı bir biçimde etkileyebilmek için bireysel çabalar yerine, kolektif bir çabanın, beraber çalışmanın daha yararlı olacağına dair bir anlayış söz konusudur.

Nüfus artış hızının yüksek, toplumsal değişimin hızlı olduğu Türkiye'de, sosyal sorunların çeşitlilik gösterdiği; bu sorunların boyutlarını açıklayıcı, sağlıklı, güvenilir istatistik verilerin yeterli olmadığı; sorunların önlenmesi, çözümlenmesine yönelik hizmetlerin ise dağınıklık gösterdiği ve daha çok geliştirilmesi gerektiği söylenebilir.

Örneğin **yoksulluk bir sosyal sorundur**. Toplumsal gerçeğin üretim ve yeniden üretimi sürecinde yoksul nüfusun büyük çoğunluğunu çocuklar, kadınlar yaşlılar oluşturmaktadır.

Başka bir örnek vermek gerekirse; artan kentleşme ve sosyo-ekonomik gelişmeyle birlikte ortaya çıkan temel değişme ise, maddi bağımlılıklarda görülen

bir azalmadır. Sosyal güvenlik sistemleriyle alternatif yaşlılık güvencesi kaynakları ortaya çıktığından, yaşlılar artık evlatlarına bağımlı olmak zorunda değildirler. Bu sosyal sorun kategorisi topluma hizmet açısından bir uygulama alanı oluşturmuştur. Yaşlı nüfusa yönelik sosyal refah hizmetlerinin planlanmasını, sunulmasını gündeme getirmiştir.

Topluma hizmet uygulamalarının sosyal refah alanında organize olduğu belli başlı sosyal sorun kategorileri şunlardır: İşsizlik, yoksulluk, kadın hakları, çocuk hakları, istismar, ihmal, sağlık, şiddet, gecekondulaşma, azınlıklar, yaşlılık, engellilik, suçluluk, göç gibi konulardır.

Küreselleşme ve Toplumsal Sonuçları

Son yıllarda 'küreselleşme' kavramı çok yaygın bir kullanım alanı bulmuştur. Ulaşım ve iletişim teknolojilerinde gelişmeler dünya ülkelerinin ulaşılabilir olmasını sağlamıştır.

Küreselleşme, ürünlerin, fikirlerin, kültürlerin ve dünya görüşlerinin alış verişinden doğan bir uluslararası bütünleşme sürecidir. Dünyanın birleşik hale gelmesi, tekdüze dinamikler ile oluşan bir süreç değildir. Çünkü **küreselleşme, ekonomik olduğu kadar siyasal, teknolojik ve kültürel boyutlu bir süreçtir.**

Sosyal Devlet

Devletin sosyal sorunlar karşısında etkin bir rol oynamaya başlaması ve bu amaçla uygulamaya koyduğu sosyal politika önlemleriyle, 'sosyal devlet' ya da 'refah devleti' adını alan yeni bir devlet anlayışı ortaya çıkmıştır,

Sosyal devlet (social state) sistemi, kapitalist ekonomi düzenini koruyan ancak sosyal sınıflar arasında uzlaşma sağlanmasını amaçlayan, bunun için gerek ekonomik, gerek sosyal gelişmeler açısından bu düzenin daha iyi işlemlerini sağlayıcı önlemlerin alınması gereğini duyan bir devlet sistemi olmaktadır.

Sosyal refah hizmetlerinin varlığındaki ve gelişimindeki kilit kavram, sosyal devlettir; sosyal hukuktur, (social law), sosyal hukuk devletidir.

Sosyal Refah

Sosyal refah (social welfare); aile, din, ekonomi, politika gibi geleneksel sosyal kurumların yanında, daha sonra yer alan bir sosyal kurumdur. Diğer sosyal kurumlara nazaran daha yeni olmasına rağmen, topluma hizmet uygulamalarının meslekleşmesinden daha eskidir.

Sosyal refah kurumu, toplumun üyelerine yardım etmedeki kolektif sorumluluğunu ifade eden karşılıklı dayanışma mekanizmalarını içerir.

Sosyal refah kişilerin ve grupların verim kabiliyetlerini tam olarak geliştirebilmeleri ve aileleri ile toplumlarının ihtiyaçlarını karşılayarak refaha ulaştırabilmeleri için doyurucu bir hayat ve sağlık standardına ulaşmalarını, aynı zamanda kişisel-sosyal ilişkilerini dengeli olarak devam ettirmelerini sağlamak amacı ile sosyal hizmetler ve sosyal kurumların organize edilmiş bir sistemidir.

Refah devleti kavramı tüm uyruklarının refahını (yani sadece hayatta kalmaktan fazlasını; belirli bir toplumda, belirli bir zamanda, onurlu bir şekilde hayatta kalmayı) sağlamanın devletin yükümlülüğü olduğu düşüncesini ifade eder. Bu kamuya kolektif bir sorumlulukla eğilmeyi gerektirir.

Tarihsel olarak bakıldığında refah devleti 1945 sonrası dünyada ortaya çıkan 'toplumsal antlaşmaların' en önde gelen ögesidir. **Refah devleti, kapsamlı bir düşünce olarak insan hakları anlayışına dayanmaktadır.**

Tarihsellik bu şekilde anlam bulunca, refah devleti (welfare state) sosyal devlet ilkesini temel alan düzenlemeler içinde sağlık, eğitim, sosyal güvenlik gibi sosyal hizmetleri sağlayan, halkının gelir dağılımı dengeli, tüketim hacmi doyumlu olan devlet olarak siyasal tarihte de yerini ve önemini almıştır.

Sosyal refah hizmetleri kapsamında topluma hizmet uygulamaları yapan sosyal meslek elemanlarının özellikle yararlanabilir müracaatçı sistemlerini koruyucu, destekleyici, arabulucu, uzlaştırıcı, savunucu, tedavi edici, hizmetin kime sunulacağını kararlaştırıcı, toplum kaynaklarını yönlendirici, hizmetleri yönetici ve geliştirici, politika belirleyici olması açısından müracaatçıların haklarını kullanmalarına yardımcı olabilecek stratejik bir konumda olduğu bir gerçektir.

Sosyal Politika ve Sosyal Planlama

Sosyal politikanın 19. yüzyılın ikinci yansında Avrupa'nın endüstrileşmiş ülkelerinde ve özellikle Almanya'da ortaya çıkan bir kavram olduğunu görürüz. İlk defa Almanya'da Profesör Riehl tarafından kullanılmıştır.

1870'lere kadar bilimsel bir niteliği olmayan bu kavram, gerçekte devletin işçi sınıfına yönelik üstlenmesi gereken etkinlikleri göstermek amacıyla ortaya atılmıştır ve endüstrileşme-kentleşme nedeniyle ortaya çıkan sorunlara karşı işçileri korumak amacı taşımıştır.

Genel olarak **sosyal politikaların iki büyük aracı vardır**. Bunlardan **biri devlet eli ile oluşturulan ve mevzuat denilen (yasa, tüzük, yönetmelik ve kararnameler) yol**, öteki de doğrudan ilgililerin yani **çalışanların örgütleri**, başka bir deyimle sendikaların etkinlikleri yoludur.

Kalkınma planları ekonomik, sosyal ve kültürel yönleriyle bir bütün olarak ele alınmalıdır.

Sosyal Adalet

İnsanlık değişmesine, ilerlemesine rağmen dünya üzerinde birçok bölgede toplumsal barış bozulmuş, refah konusunda bir ilerleme olmamıştır. Elbette bunun nedeni adaletsizliktir; eşitsizliktir.

Topluma hizmet uygulamalarının bilimsel sorumluluğu toplum kesimlerinin sosyo-ekonomik gereksinimlerini sosyal planlama yapılarak giderilmesi için gerekli yöntemsel çalışmaları yapmasıyla açıklanabilirken, sosyal adaletin var olma dinamikleri de ancak ve ancak sosyal ekonomik planlamanın işlevselliğiyle, mümkün olabilmektedir. Topluma hizmet görevlilerinin mücadelesi bu yönde olmalıdır.

Sosyal adaletin (social justice) amacı, kişilerle toplum arasında iyi ilişkiler kurulmasını ve herkese uygar bir yaşayış düzeyini sağlamayı öngörür. Çağdaş değişimler sosyal adalet düşüncesini geliştirdi ve demokratik rejimleri de amaç haline getirdi. Demokratik ve hümanist düşünce, toplumlarda sosyal adaletin gerçekleşmesini sağlayan ortamların yaratılmalarını gerektirmektedir.

Sosyal adalette gerçekçi bir sosyal politikanın oluşması için gerekli olan verilerin elde edilmesinde kalkınma sürecine halkın katılımını sağlamak gerekir.

Burada önemle üzerinde durulması gereken husus geleneksel sosyal dayanışmanın bilimin ışığında insan ve çevresini ve ikisi arasındaki etkileşimi anlamakta bilimsel yöntemlerin yer alması, sosyal hizmetin bir hayırseverlik olmayıp devletin himayesinde tanımlanan bir vatandaşlık hakkı olduğu yönündeki sosyal adalet anlayışını benimsemektir.

BÖLÜM 3

TOPLUMA HİZMET UYGULAMALARI VE SOSYAL REFAH ALANLARI

Topluma Hizmet Uygulamaları ve Sosyal Hizmet Alanı

Sosyal hizmet alan kavramı salt sosyal hizmet mesleğinin değil, söz konusu alan ve konuyla ilgili diğer sosyal mesleklerin ve sosyal meslek elemanlarının da (social profession personel) uygulama yaptığı, değer olarak işlendiği alanı anlatır. Sosyal mesleklerin genel olarak işlevselliği sosyal refah hizmetleri (social welfare services) söz konusu olduğunda bir anlam bütünlüğü kazanır.

Topluma hizmet uygulamalarıyla ilişkili kurum ve kuruluşlar sosyal refah alanlarında örgütlü olarak bulunurlar. Topluma hizmet uygulamalarının yapıldığı sosyal hizmet alanlarına; sosyal yardım/ sosyal güvenlik, aile ve çocuk refahı, adli kuruluşlar, gençlik, yaşlılık, özürlülük, yerel yönetimler, sivil toplum örgütlenmesi, toplum kalkınması gibi alanlar sayılabilir. Buna halk eğitimi de eklenebilir.

Özellikle gelişmiş sanayi toplumlarında topluma hizmet uygulamalarına dönük halk eğitimlerinin önemi daha da artmıştır. Yaşlıların, hastaların, özürülülerin ve suçluların topluma uyumunu kolaylaştırmak; içinde buldukları psikolojik ve fiziksel koşullardan kaynaklanan olumsuzlukların bireye olan etkisini en aza indirmeye yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

Yaşlı ve özürülülerin korunması, uygun yaşam kurallarının sağlanması, suçlu çocukların yeniden topluma kazandırılmasına dayalı olarak bu tür grupları içine alan halk eğitimi etkinlikleri düzenlenmektedir.

Aşağıda sosyal refah alanlarında topluma hizmet uygulamalarının yapılacağı ve örnek uygulamaların çıkarılacağı sorun alanları hakkında bilgiler verilmiştir.

Aile Refahı Alanı

Aile refahı, toplumda amaçlanan genel refah düzeyine uygun olarak ailelerin sahip olmaları istenen soyut, ideal bir yaşama düzeyidir. Bu amaca yaklaşmak için sosyal refah alanında, ailelere götürülen sosyal hizmetler, sosyal güvenlik, sosyal sigortalar, sosyal yardım ya da aile yardımı (family help) gibi programlardan yararlanılır.

Aile refahı hizmetleri (family welfare services) ise, sosyal refah alanında belirlenen politikalara uygun olarak ailenin toplum içindeki her türlü işlevinin yerine getirilmesinde ortaya çıkan engel ve yetersizliklerin giderilmesi, sorunların çözülmesi, aile bireylerinin sağlıklı gelişmesi, ilişkilerinin ve aile yaşamının düzenli sürmesini amaçlayan, aileye yönelik her türlü sosyal refah hizmetleridir.

Aile refahına yönelik sosyal çalışma yapılan aile hizmet kuruluşları, aile yaşamlarının güçlenmesine, korunmasına, aile sorunlarının önlenmesi ve çözümüne, aile üyelerinin aile birliği içinde sağlıklı gelişme ve doyurucu yaşam sürmelerine, ailenin toplumda uyumlu bir birikim olarak işlemesine yardımcı olan kuruluşlardır.

Aile refahı alanında verilen toplumsal hizmetler genel olarak; koruyucu-önleyici, tedavi hizmetleri, savunuculuk faaliyetleri, eğitici hizmetler, evlenme öncesi rehberlik hizmetleri, SHÇEK hizmetleri, aile danışmanlığı (family advisory service), ayni ve nakdi yardımlar, SYDV'ler de yapılan yardımlar, Ana-Çocuk Sağlığı merkezlerinde sunulan hizmetler olarak biçimlenmektedir.

Aile İçi Şiddet ve İstismar

Kültürlerin çoğunda, işbölümü, kamusal ve siyasal yaşama katılma, kadının aleyhine cinsiyet ayrımcılığı ile örnekler vardır. Psiko-sosyal temelleri bakımından da **ataerkil sosyal yapı**, bugünün toplumunun sınıfsal özelliklerini etkilemektedir.

Geleneksel-ataerkil toplumsal yapılarda şiddet dendiğinde akla ilk olarak kadına yönelik şiddet gelmektedir. Kadın erkek arasındaki cinsiyet ayrımının her toplumda bir rol ayrımına yol açtığı söylenebilir. Bu rol paylaşımı bazen kadınların rollerini ev hayatıyla sınırlayabilmektedir. Erkekler ise toplumda daha etkin bir rol oynayabilmektedir. Toplumda cinsiyet ayrımcılığına uğrayanların başında da kadınlar gelmektedir. Kadın hakları (women's rights) ve kadın sorunlarının (women's concerns) özellikle birçok uluslararası yasa ve ulusal onaylarla günümüzde gündeme taşınmasının nedeni de budur.

Kadına yönelik şiddet toplumsal bir olgu olduğu gibi aynı zamanda bir halk sağlığı sorunudur.

Ailenin kadın dışındaki diğer üyeleri de çeşitli gerekçelerle şiddete maruz kalabilmektedirler. Bu gerekçeyle Türkiye' de 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun çıkartılmıştır, Öte yandan Uluslararası Sözleşmeler, BM Tavsiye Kararları, Avrupa Konseyi Tavsiye Kararları da bağlayıcılığı olan sosyal mevzuatı oluşturmaktadır.

Aile içi şiddet; aile üyelerinden birine uygulanan, onun yaşam onurunu etkileyen, yaşam niteliğini bozan bir dizi olumsuz davranış örüntüsüdür. Birey karşımıza bedensel olarak kötü muameleye maruz kalan biri olarak çıkacağı gibi psikolojik, cinsel ve ekonomik yönlü olumsuz yaşam deneyimi yaşamış biri olarak da gelebilmektedir.

Yapılan araştırmalarda çıkan sonuçlara göre; sosyal psikolojik açıdan bakıldığında, alt sosyo-ekonomik düzeydeki ekonomik olanaksızlıklar yaşayan

kişilerin güdülerinin daha fazla engellenmesi nedeniyle, daha fazla yön değiştirmiş saldırganlık ve şiddet (ayrımcı ön yargı) gösterdikleri görülmüştür.

1992 yılında ele alınmış olan Kadına Karşı Şiddetin Engellenmesi Bildirisinde: İster özel, ister toplumsal yaşamda olsun tehdit, cebren ya da keyfi olarak özgürlükten alıkoymak da dahil olmak üzere kadına fiziksel, cinsel ya da psikolojik zarar ve acı veren ya da verebilecek cinsiyete dayalı her türlü şiddet hareketi kadına karşı şiddet, olarak ifade edilmektedir.

Şiddete maruz kalmış kadınlar başta olmak üzere, diğer bireyler içinde sosyal hizmet mesleğinin birincil hizmet alanı olan il ve ilçe sosyal hizmet müdürlükleri başvuru yapılan kuruluşların başında gelmektedir. Sosyal hizmet uzmanı, aile danışma merkezi, sığınma evi/kadın konukevinde (women's guesthouse), toplum merkezlerinde, telefonla danışma hattı ile hizmet verebilmektedir.

Koruyucu sağlık hizmeti veren sağlık kuruluşlarından tutun da, hastane acillerine; servislerine, karakollara, Cumhuriyet Savcılığına, barolara, belediyelere, hatta kimi sivil toplum kuruluşlarına kadar birçok kurum ve kuruluş koordineli bir şekilde sorun alanıyla ilgili olarak hizmet sunmaktadır.

Şiddetle mücadelede asal zemini 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, Medeni Kanun, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, Anayasa ve bunların yaptırımları oluşturmaktadır. Bu yasalar aile içi şiddetle mücadelede yetkin yönlerde sahiptirler.

Ancak şiddetle mücadelede her ne kadar yasal zemin oturtulmuş olsa da uygulama boyutundaki eksiklikler, toplumsal yapının olguyla ilgili farkındalığı ve benimseyişi, kurum ve kuruluşlarda çalışan personelin duyarlılıkta yetersizliği, toplumsal kaynakların yeterli ve gerçekçi destek sunma noktasında açmazları da varlığını korumaktadır.

Aile içi şiddetle mücadelede topluma hizmet görevlisine ve sosyal hizmet uzmanına çalıştığı kurumda olsun, mesleki pratiklerinden gelen sosyal yaşam içindeki konumundan olsun, yerine getirmesi gereken önemli roller düşmektedir. Sosyal danışmanlık, koruyucu hizmetler, rehabilite, tedavi edici, destekleyici mesleki çalışmalar alanda sosyal hizmet uzmanını bekleyen görev ve sorumluluklardır.

Görüldüğü üzere topluma hizmet konuları içinde kadına yönelik şiddet ve istismar konusu da yer almaktadır. Konuyla ilgili olarak koruyucu, önleyici çalışmalarla toplumu bilgilendirme ve eğitim çalışmaları yapılması yararlı olacaktır.

Çocuk Refahı Alanı

Refah hakları olarak anlaşılan çocuk hakları (children's rights) en açık ifadesini Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Beyannamesi'nde bulur. Bu haklar bütün çocukların beslenme, tıbbi hizmet, barınma ve eğitim ihtiyaçlarını kapsar. Bu haklar, çocuğun "yaşama, gelişme, korunma, katılım" hakları şeklinde de kategorize edilebilir.

Çocuk refahı (child welfare); sosyal refah alanında, toplumdaki çocuk konusunda topluma götürülen sosyal hizmetler, sosyal sigortalar, sosyal yardım gibi sosyal güvenlik hizmetleriyle çocuklar alanında varılmak istenen refah düzeyi ve hizmetlerle ilgili genel kavramdır.

Çocuk refahı hizmetleri (child welfare services); çocuk refahı alanında saptanan politikalara uygun olarak, çocuğun ülke çapında bedensel, ruhsal, zihinsel ve toplumsal gelişiminin önündeki engelleri kaldırmayı ve çocuğun gelişimini en üst düzeyde sağlamayı amaçlayan resmi, yerel, özel ve gönüllü hizmetlerdir.

Çocuk refahı hizmetleri, çocukların mutlu bir yaşam sürmelerini ve yeteneklerini olabildiğince en üst düzeyde geliştirmelerini amaçlayan geniş bir çalışma alanı oluşturur. Bu faaliyetler, doğrudan doğruya çocukla ilgili olabildiği gibi aile hayatının devamına, kuvvetlendirilmesine ve çocuğun tam gelişimine uygun bir toplum düzenine de yönelik olabilir.

Türkiye'de sosyal hizmetlerin giderek gelişen ve toplumsal değişme doğrultusunda çeşitlenen çalışma alanları içinde 'çocuk refahı' alanı Cumhuriyet döneminden bu yana en fazla üzerinde durulan bir sorun alanıdır.

Bu alan çeşitli bakım, yetiştirme, eğilim, rehberlik, ıslah, tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerini içeren kapsamlı bir alan olarak değerlendirilebilir. Çocuk refahı hizmetlerinin daha etkin olabilmesi için çocuğun yetiştirilmesinde birinci derecede rol oynayan ailenin sorunlarına çözüm getirecek geniş kapsamlı aile yardımı, danışma ve rehberlik hizmetlerinin verilmesi gerekmektedir.

Türkiye' de 1949'da korunmaya muhtaç çocuklar üzerine ilk yasal düzenleme gerçekleştiriliyor. Bu, çocukların korunmasını doğrudan amaçlayan ilk yasa, 1979'da ilk Çocuk Mahkemeleri yarası ile çocuk refahı alanında ikinci önemli adım atılıyor. 1983 yılında ilk kez çocuk mahkemesi kuruluyor. (ilki ABD'nin Chicago kentinde 1899'da kurulmuştur). 'Daha sonra 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (2005) çıkarılıyor. Çocuk Mahkemeleri Kanunu da yürürlükten kaldırılmış oluyor.

Bu kanunun amacı: Korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usül ve esasları düzenlemek, olarak ifade edilmiştir. Yasa, korunma ihtiyacı olan çocuğu şu şekilde tanımlamaktadır: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru olan on sekiz yaşını doldurmamış kişilerdir.

"Korunmaya muhtaç çocuk açısından çocuk esirgeme hizmetinin özelliklerini özetlersek; devlet bütün çocukların babasıdır. Öz ana-baba veya onların yerini alan kişiler yoksa ya da bu kişiler çocuğa ihmal, fena muamele gibi olumsuz davranışlarda bulunuyorlarsa, devletin çocuğu korumak için müdahale etme hakkı ve sorumluluğu vardır.

Devlet bu sorumluluğunu koruyucu bir hizmet kurumuna devretmiştir. Dolayısıyla kurum açık olarak bu işle görevlendirilmiştir. Müdahale gerekiyorsa harekete geçmek ve hizmetini çocuk artık tehlikede olmayıncaya kadar sürdürmek zorundadır. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bu anlamda birincil koruma ve gözetme kurumudur.

Topluma hizmet uygulamaları ve öğretmenlik mesleği açısından çocuk refahı alanındaki yaklaşımların ve hizmetlerin bilinmesi, konuyla ilgili yürütülecek sosyal sorumluluk projeleri ve sosyal faaliyetlerin başarısı açısından önemsenmesi gereken bir konudur.

Evlatlık Edinme Hizmetleri

Evlat edinme (adoption) çocuğu olmayan ya da dirimsel (biyolojik) yolla çocuk sahibi olmak istemeyen ya da çocuğu olduğu halde dirimsel yol dışında başka çocuk sahibi olmak isteyen kişilerin, yürürlükteki yasalar çerçevesinde (aile hukuku) aile dışından bir çocuğu düzgün soydanlık bağından miras ilişkisine değin tüm hukuksal kurumların oluşmasıyla aileye katmaları süreci ve durumudur.

Evlatlık ise (adopted child); ilgili yasal düzenlemelere dayanarak bir kimsenin (ya da ailenin), kan bağına dayanmayan bir çocuğu/genci/insanı hukuksal yollarla kendi çocuğu olarak kayda geçirmesi ve bu çocuğun, öz çocuğun sahip olacağı tüm hak ve yükümlülükleri üstlenmesi işlemine konu olan insandır.

Türkiye'de Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı korunması altındaki çocuklar bu yolla evlatlık edinilir. Öz ailesi yanında kalamayan çocuğa sunulan evlat edinme hizmeti çocuk refahı alanının önemli bir düzenlemesidir.

Geçici olmayıp kalıcı, sürekli bakım sağlayan bir hizmet türü olması nedeniyle kurum bakımı ve koruyucu aile bakımından farklılık gösterir. Çocuk refahı hizmeti olarak, çocuğu korumak açısından, çocuğa en uygun aile ortamını, aileye de çocuk hasretini giderecek bir çocuk sağlama esas amacını taşıyan uygulamadır.

Evlatlık sürecinin başarıyla tamamlanmasında birincil öneme sahip sosyal meslek elemanı sosyal hizmet uzmanıdır. Bu meslek elemanının evlatlık sürecindeki işlevselliği çocuk ve aile için önemli olmakla birlikte, oluşacak pek çok sorunun üstesinden gelmeye de yardımcı olur. Ayrıca evlatlık okul çocuğunun özel gereksinimleriyle ilgili olarak öğretmenin de kolaylaştırıcı, çocuğun sosyal uyumunu sağlayıcı bir takım fonksiyonları vardır.

Koruyucu Aile Hizmetleri

Çocuk refahı hizmetleri içinde koruyucu ailenin önemli bir yeri vardır. Koruyucu aile (foster family) hizmeti: Çeşitli nedenlerle öz ailesi yanında bakılamayan çocukların, kısa veya uzun süreli olarak bakımlarını üstlenen aile ya da kişilerin yanında, devlet denetiminde yetiştirilmeleri olarak tanımlanmakta ve bu hizmeti veren aile ya da kişilere koruyucu aile denilmektedir.

Ülkemizdeki ilk koruyucu aile uygulaması 1949 yılında yapılmıştır. Hizmetin geniş olarak uygulanmasına ise 1952 yılında başlanılmıştır. Daha sonra 1961 yılında UNICEF ile işbirliği yapılarak bir proje uygulanmıştır. 1993 yılında planlanan projeye de hizmet canlandırılmaya çalışılmıştır.

Koruyucu aile bakımının amacına ulaşabilmesi, uygun çocuk ve uygun ailenin seçimiyle doğrudan ilgilidir. Uygun aile ve uygun çocuğun seçildiği

durumlarda dahi, koruyucu aile bakımını yürüten sosyal hizmet uzmanı aracılığıyla denetimde ve yönlendirmede bulunması gerekir. Koruyucu aile bakımı doğru şekilde yürütüldüğünde korunmaya muhtaç çocukların sağlıklı gelişiminde önemli bir rol oynar.

Koruyucu aile bakımından topluma hizmet görevlisi olarak sosyal hizmet uzmanının dengeleyici ve düzenleyici işlevi çok önemlidir. Bu nedenle sosyal hizmet uzmanının çok iyi yetiştirilmiş ve çocuk refahı alanında uzmanlaşmış olması gerekir.

Sokakta Çalışan Çocuklar ve Sokakta Yaşayan Çocuklar

Sokak çocukları (street children); gerek aile içi sorunlardan gerek ailenin ekonomik yoksunluğundan ötürü, ana-baba denetimi dışında kalarak zamanının büyük bir bölümünü sokakta geçiren, geçimini günübirlik işlerle sürdürmeye çalışan, bu koşullar altında toplumda her türlü tehlikeye ve sömürüye açık çocuk ve gençlik gurubudur.

Sokak çocuğu betimlemesine uymak için sokakta yaşamanın davranış biçimi durumuna gelmiş olması gerekir.

Sokak sosyal çalışması (street work; in the corner social work); kendilerine sokakta ulaşabilen özel gereksinim gruplarıyla özel yöntem ve tekniklerle yapılan sosyal çalışma (sosyal hizmet). Alkolikler, uyuşturucu kullananlar, işsizler ve sokak çocukları, sokak sosyal çalışmasının (sosyal hizmetinin) amaç kitesidir.

Bu sosyal sorun öbekleri dünya gündemine nasıl geldi? Ona bakalım: 1993 yılında Rio de Janeiro'da polis görevlileri altı sokak çocuğunu katlettiklerinde dünya kamuoyu ayağa kalkmıştı. 1996 yılında suçunu itiraf eden bir polis, dünyada sokak çocuklarını öldürmekten suçlu bulunup, hüküm giyen ilk güvenlik görevlisi oldu. Oysa, Rio'da sokak çocuklarının öldürülmesi daha 1990 yılında başlamıştı.

Çocuklara karşı işlenen suçlarla ilgili bir rapora göre bu kentte her gün üç sokak çocuğu öldürölmektedir. Katillerin büyük bir bölümünü çocukların dilencilüğinden, hırsızlığından ve madde bağımlılığından etkilenen işyeri sahiplerinin isteğı üzerine harekete geçen polisler ve özel timler bu sokak çocukları sorunu karşısındaki çaresizliğin sonunda nerelere varabileceğine ilişkin dramatik bir örnektir.

Ve geçmişe gidelim; 1840'li yıllar çocuk emeğinin sömürüsüyle ilgili bir örnek güneş batmayan ülke İngiltere'den; çocuk emeğı, tünellerin bazen ancak çocukların rahatlıkla geçebilecekleri kadar dar olduğı ve İngiltere'nin sınai büyümesini sağlayan madenlerde de yaygın olarak kullanılıyordu.

Bilimsel veriler Türkiye'de 30 bini aşkın çocuğun sokaklarda yaşadığını gösteriyor. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 2006 yılı küresel raporunda Dünyada 218 milyon çocuğun çalıştırıldığı ifade edilmektedir. Bu sayı Türkiye için 960 bin dolaylarında.

1920'lerde Uluslararası kuruluşlar (İLO, BM vb.) çocuk emeğinin sömürüsüyle ilgili olarak birtakım düzenlemeler yapmaya başlamışlardır. Bir takım yasal sınırlamalar zaman içinde oturmuştur. Çocukların istihdamı ile ilgili yasal sınırlamalar, çalışmanın, gerek eğitimden vakit alarak gerekse çocuğa fiziksel ya da duygusal zarar vererek, onların gelecekteki yaşantılarını olumsuz yönde etkilemesini önlemek isteğinden kaynaklanmıştır.

Topluma hizmet uygulamalarında sosyal meslek elemanlarına düşen, bu yanıtı karşılık gelecek sosyal aksiyonu oluşturmak ve alanda toplumsal duyarlılığı artırıcı faaliyetlerle etkili olmaktır.

Korunmaya Muhtaç Çocuk

Korunmaya Muhtaç Çocuk: Beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup;

1. Ana veya babasız, ana ve babasız,
2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,
3. Ana ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen,

4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen, çocuğu ifade eder.

Korunmaya muhtaç çocuk tanımının içeriği her toplumda ve zaman içinde farklı olabilir. Ancak genel olarak belli zaman kesitinde O toplum standartlarına göre çocuğun, temel bakım, yetiştirilmesi, esirgenmesi ve gözetilmesindeki yetersizlik ve aksama nedeniyle sosyal, fiziksel, ruhsal ve ahlaki yönden sağlıklı bir yetişkin olmasının engellenmesi koşullarını içermektedir.

Bir çocuğun korunmaya muhtaç (in need of protection) duruma sürüklenmesi onun yüksek yararı için toplumsal koruma sistemini devreye sokar. Toplumsal koruma sistemi; toplumsal ve ailesel nedenlerle korunmasız, kimsesiz ve güvencesiz duruma gelen çocuklara ve gençlere barınma, beslenme, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik sağlayan hizmetler ve kurumlar bütünüdür.

Korunmaya alınan çocuklar açısından devletin refah çalışmasına dâhil olanlar için, yani bu sosyal refah alanında çalışan meslek elemanları için vesayet altındaki çocuklarla işbirliği içinde, rollerinin daha ilerleme sağlayıcı olanaklarını vurgulama olanağı kuşkusuz açıktır. Bu nedenle sosyal görevlilerin rolü kilit karar alma süreçlerin de çok önemlidir.

Çocuk İstismarı ve İhmali

İstismar ve ihmal bütünsel olarak bakıldığında birey olarak çocuğun yaşamını fiziksel, duygusal, cinsel, sosyal ve eğitsel yönlerden etkileyen, sömüren (çocuk sömürüsü; child exploitation) onun yaşamsal gereksinimlerini gidermeyen, gelişimini, katılımını, öğrenmesini refahını geriye iten bir olumsuzlama sürecidir.

Bu, çocuğa yakın insanlar tarafından gerçekleştirileceği gibi, tanımadığı kişiler tarafından da yaşatılabilmektedir. Kavram bir sosyal sorun alan boyutunda ilk kez 1960'lı yıllarda ABD'de kullanılmaya başlanmıştır.

Çocuk ihmali (child neglect): Çocuğa bakmakla yükümlü kişinin bu yükümlülüğünü yerine getirmemesi, çocuğu fiziksel veya duygusal olarak ihmal etmesidir. İhmalin tanısı fiziksel ve cinsel istismara göre çok daha soyut olduğu için zordur.

Dünya genelindeki veriler yılda 2 milyona yakın çocuğun çeşitli nedenlerden dolayı bu olumsuzluğa kurban edildiğini, aynı zamanda 1000'i aşkın çocuğunda bu koşullara maruz bırakıldığı için ölümle yaşamlarını noktaladıklarını belirtmektedir.

Çocuk ihmali ve istismarı vak'ası korunmaya muhtaç çocuk olarak kabul görmektedir. Soruna yönelik mesleki müdahalede bu nedenle kurum bakımı ve koruyucu aile gibi sosyal hizmet modelleri de kullanılabilir.

Sosyal hizmet uzmanlarının, istismara uğrayan çocuk ve ailesi ile görüşmek, çocuğun bakım ve korunmasının sağlanması amacıyla Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile iletişim kurmak, ailenin sosyal ve psikolojik destek sistemlerinden yararlandırılmasına yönelik yönlendirme ve danışmanlık yapmak, istismar riski taşıyan aileleri izlemek, aile görüşmeleri ve sosyal incelemelerle istismarın boyutlarının ortaya çıkarılmasını sağlamak, risk taşıyan ailelere aile

danışmanlığı vermek; istismar olgularında adli kurumlar, sosyal hizmetler ve güvenlik birimleriyle yazışmaları yapmak gibi görevleri vardır.

Dolayısıyla sosyal hizmet mesleğinin birincil hizmet alanı olan çocuk refahı alanı, korunmaya muhtaç çocuklar konusunda hizmet modelleri üretirken, sosyal hizmet, dünya insanlık ailesinin daha çok duyarlılık gösterdiği bu sosyal uygulama alanında da kendisine özgü yaklaşımlarla olguyu mesleki anlamda ele almaktır.

Gençlik Refahı Alanı

Gençlik refahı (youth welfare) sosyal refah alanında, gençlere yönelik tüm sosyal hizmetler ve diğer sosyal programlarını kapsamaktadır. Gençlik, refahı alanında gençlik merkezi (youth centre), gençlik kampı, gençlik eğitim programları, gençlik yurdu (orphanage) sunulan hizmet modelleri arasında gösterilebilir.

Eğitim, istihdam, konut sorunu, okul, sosyal uyum, serbest zaman, korunmaya muhtaç gençler, suçlu gençler gençlik refahı alanının odak konularıdır. Gençlik refahı alanını ilgilendiren konularda özellikle toplumda sosyo-ekonomik reformların gerçekleştirilmesi, planlı kalkınma, oy hakkı ve seçilme, bürokrasinin azaltılması, gençliğe sorumluluk vermek, genç-yetişkin ilişkilerinde diyalogun gerçekleştirilmesi, iletişimin yoğunlaştırılması, hoşgörölü, anlayışlı olmak, doğru ve hakça olanın yönlendirilmesinin birçok sorunları çözümleneceği gibi yabancılaşmayı da belirli ölçülerde azaltacağı kuşkusuzdur.

Yaşlı Refahı Alanı

Değişen dünya, kimi eski insanlık sorunlarının üzerine yenilerini ekleyerek insanları daha değişik ve sorunlarını çözmeye arayışlarına yönlendiriyor. Toplumsal dönüşümlerin, teknolojik devrimlerin etkisinde kalan yaşlılık olgusu da bu süreçten payına düşeni alıyor. Bir zamanlar birincil ilişkilerin olanaklarıyla bakılan

yaşlılık artık ikincil ilişki dinamiklerine kaymakta, sonuç olarak ise birtakım sosyal kuruluşların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Yaşlılık 21. yüzyıl dünyasında birçok yönü olan önemli bir toplumsal sorundur. Gelişmiş ülkeler bir yana özellikle gelişmekte olan ülkeler bir yandan kalkınmada engel olarak gördükleri nüfustaki hızlı artış eğilimini değiştirmeye çalışırken, diğer taraftan yaşlıların yeni ortaya çıkan ihtiyaçları karşısında sosyal refah politikaları belirlemeye ve yürürlüğe koymaya çalışmaktadırlar.

Toplum hizmet uygulamaları kapsamında yer alan yaşlı refahı alanı; yaşlı grubunun sorunlarını çözmeye, ihtiyaçlarını karşılamaya ve yaşlıların iyiliğine yönelik bütün hizmet, mevzuat, program ve politikaların oluşturduğu bir alandır.

Yeni yeni gelişmekte olan gerontolojik sosyal hizmet ise yaşlıların ve ailelerinin yaşam kalitesini güçlendirmelerine ve sürdürmelerine yardımcı olmaktadır. İleri yaşlarda fiziksel ve duygusal iyilik halini engelleyen fiziksel, psiko-sosyal, ailesel, kültürel, etnik örgütsel ve toplumsal faktörlerin ortadan kaldırılması konuları gerontolojik sosyal hizmet kapsamındadır.

Sosyal hizmet uzmanlarının müdahaleleri yaşlının onurunu güçlendirmek, kendi kendine karar vermesine yardımcı olmak, kişisel olarak doyum sağlamasını sağlamak, yaşam kalitesini artırmak, en üst düzeyde işlevselliğini sağlamak ve mümkün olduğu ölçüde içinde bulunduğu yaşam koşullarını iyileştirmek üzerinedir. **Yaşlıların baş etme ve problem çözme kapasitelerini artırmaya yönelik müdahaleler gerontolojik sosyal çalışmanın en temel ve yaşamsal boyutlandır.**

Yaşlı İhmali ve İstismarı

Yaşlı istismarı olgusuyla çocuk, kadın gibi diğer istismar edilenlere yönelik araştırmalardan esinlenerek ilgilenilmeye başlanmıştır. Yapılan çalışmalar sırasında şiddetin çocuğa, kadına olabildiği gibi yaşlıya da olabildiği fark edilmiş ve bu konuda araştırmalar 1980'li yıllarda önem kazanmıştır.

Araştırmalar, ailesinde bakılan bağımlı yaşlının fena muameleye özellikle yetişkin çocukları tarafından uğradığını ayrıca ihmal ve psikolojik olarak fena muamele görmesinin de söz konusu olduğunu göstermiştir. Bu yaşantılar duygusal-ekonomik birçok alanda olabilmektedir.

Yaşlı ihmali ve istismarı muhtaç yaşlı kavramını ortaya çıkarmıştır. Kanuni anlamda muhtaç yaşlı; sosyal veya ekonomik yönden yoksunluk içinde olup korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç yaşlı statüsündeki kişiyi ifade eder.

Tıbbi Sosyal Hizmet Alanı

Tıbbi sosyal hizmetler (medical social services); sosyal, duygusal sorunları olan hastanın hastalığının şiddetini azaltarak tıbbi bakımın etkisini çoğaltmak amacı gütmektedir. 1880'li yıllarda İngiltere'de akıl hastanelerinden taburcu olan hastaların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılan çalışmalarla başlamıştır. İngiliz hastanelerinde çalışarak hastaların duygusal ve psikolojik bozukluklarını gösterdikleri şefkat ve ilgi ile hafifletmeye çalışan bayan ziyaretçi hemşirelerin fakir hastaların evlerinde karşılaştıkları sosyal bireysel sorunlar üzerine yaptıkları çalışmalar ve sosyal kurumlarda yetişmiş tıp öğrencileri çalışmanın ana kaynağı olmuştur.

Ayrıca **1900'lü yılların başlangıcında Baston Genel Hastanesinde** çalışan **doktor Richart C. Cabot**, sosyal hizmet uzmanının, hastaneden taburcu edilen kişileri gidip ziyaret ederek, onların durumu hakkında doktoru haberdar etmeleri gerektiğini öne süren ilk bilim adamıdır.

Böylece sosyal hizmet uzmanı aynı zamanda hastanın hastalığını aileye anlatmakta ve gerekli olan tedavi sonrası bakımın, aile üyeleri tarafından yürütülmesini sağlamaktaydı.

Sağlık, sosyal boyutu olan bir olgudur, Bu gerçeklik **hasta odaklı yaklaşımın özünde** olan bir belirleyicidir. Sosyal hizmetlerin sağlık alanına girmeleri 19. yüzyılda yaygın olarak görülen yoksulluğun doğurduğu sağlık bozukluklarının sonucu olmuştur.

Bir yandan sosyal yardımla varlık bulmaya başlayan sosyal hizmetler sağlık alanına doğru uzanırken öte yandan da halk sağlığı hizmeti sağlıktan taşarak toplumsal bir içerik kazanmağa başlıyordu. **Sağlık ve sosyal hizmetlerin bütünleşmesi zorunluluğunu insan sağlığının, toplumsal ortamın bozulmasına koşut olarak bozulması gerçeği ortaya çıkartmıştı.**

Sağlık alanında özellikle çevre sağlığı, halk sağlığı kavramlarını ortaya çıkaracak gelişmeler görüldükten sonra hastalığa toplumsal açıdan yaklaşan meslek elemanlarının gerekliliği de kendisini göstermiştir.

Tıbbi sosyal hizmet genelde şöyle tanımlanabilir: Hastaların bakım, tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinden sağlıkları yönünde yararlanmalarını engelleyen içsel ve dışsal sorunların çözümlenmesi amacıyla yapılan ekonomik, toplumsal, psikolojik, eğitici, destekleyici hizmetlerin tümüdür. **Tıbbi sosyal hizmetin ele aldığı müracaatçılar, hastalık veya sakatlıklarına bağlı psiko-sosyal ihtiyaçları olan, kendilerine, ailelerine ve topluma karşı sorumluluklarını yerine getiremeyen hastalardır.**

Psikiyatrik Sosyal Hizmet Alanı

Günümüzde gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerin çoğunda görülen **ekonomik bunalım**, sosyal hizmet uzmanlarını giderek artan **işsizlik, boşanmalar, çocuk sömürüsü, çocuk bakımı sorunları, yetişkin ve çocuk suçluluğu** gibi çok değişkenli sorunlar yumağıyla uğraşmak zorunda bırakmıştır.

Bununla birlikte sosyal hizmet uzmanlarının işlevleri yalnızca toplumsal düzenleme, bireysel danışmanlık ve psikoterapi ile sınırlanamaz. Bireylerin ruhsal durumlarını anlamak, onların sorunlar karşısında gösterdikleri direnç ve gelişmeyi kavramak önemlidir.

Aynı zamanda toplumsal politika ve uygulamaların birey, grup ve topluluklar üzerindeki etkilerini öğrenmek de önemlidir. Bu doğrultuda sosyal hizmet uzmanının toplumsal kaynaklarla bireyin kapasitesini harekete geçime sorumluluğu vardır.

Sosyal hizmet uzmanı hiçbir zaman yalnızca klinik ya da hastane duvarları arasında sıkışıp kalmaz. **Olumlu yönde bir değişim için hem bireysel hem de toplumsal faktörlerin etkileşiminin gerekli olduğunun** bilincindedir. Bu bilinçle toplum düzeyinde etkinliklerini sürdürür.

Özürlülük/Engellilik Refahı Alanı

Engelli (handicapped person); bedensel, zihinsel ve ruhsal özelliklerinde belirli oranda fonksiyon kaybına neden olan organ yokluğu veya bozukluğu sonucu normal yaşamın gereklerine uyamama durumunda olup korunmaya, yardıma bakıma ve yetiştirilmeye muhtaç kişiyi, ifade eder.

Engelliler için ya da bakıma ve rehabilitasyona muhtaç kişilerin bakılması ve rehabilite edilmesi için yatılı sosyal hizmet kuruluşları açılmaktadır; bunlara bakım ve rehabilitasyon merkezleri (care and rehabilitation centre) denmektedir.

Toplum içinde engellilerin sosyo-ekonomik açıdan, kültürel olanaklar, yaşam koşullarına, eğitime ve çalışma hayatına katılımları sağlanırken, sosyal hizmet, sosyal yardım ve sosyal güvenlik uygulamalarıyla yaşamlarının refahlarının artırılmasına katkı verilmelidir.

Ayrıca istismar ve ihmal koşulları açısından diğer insan gruplarına göre açıkta ve korunmasız olan bu bireyler için sosyal hizmet ve adli açılımlar gerekmektedir. Engellilere yardım (help service for handicapped people) hizmetlerinde kurumsallaşmış bir süreklilik gerekmektedir.

Adalet Alanındaki Sosyal Hizmet Uygulamaları

Adalet, felsefi ve tarihselliği olan bir kavramdır. Sosyal hizmet, mesleki yöntemleri, amacı, odağı, hedefleri gereği ve uyguladığı psiko-sosyal sağaltımın yönelimi açısından, adalet alanında ön planda tutulan ve tutulması gereken bir meslektir.

Birçok ekonomik-sosyal-kültürel nedenlerin etkisiyle artan suç oranları beraberinde adalet hizmetlerinin sorgulanmasını getiriyor. Bu nedenle koruyucu-önleyici sosyal hizmet çalışmalarına büyük önem düşmektedir, Toplumsal fonlar oluşturulmalıdır.

Yoksulluk Refahı Alanı

Yoksulluk (poverty), temelde bir az gelişmişlik sorunu olmakla birlikte, gelişmiş ülkelerde de önemli bir sorun olarak gündemi işgal etmektedir. Günümüzde yoksulluk durumu yalnız hayatta kalabilme seviyesinin üstüne çıksa bile, yoksulluk her zaman için kötü beslenme, iklim değişikliklerine karşı yetersiz korunma ve evsizlik demektir.

Yoksulluk aynı zamanda sosyal ve psikolojik bir durumdur. Yoksulluk, ayrıca, mevcut toplumda *mutlu bir yaşamı* ifade eden tüm imkanlardan yoksun bırakılmak anlamına da gelir.

Topluma hizmet uygulaması elemanları ve sosyal hizmet mesleği açısından sorunun nedenleri iyi belirlenmelidir. Yoksulluğun tanımlanması, ölçülmesi yapılmalı ve disiplinler arası yaklaşımla mücadele yöntemleri biçimlendirilmelidir. **Toplumsal duyarlılık, katılım, kuruluşlar arası işbirliği, toplumsal örgütlenme, sosyal politika belirleme bu toplumsal sorunun çözümünde etkili belirleyicilerdir.**

Göçmenler, Sığınmacılar ve Mülteciler Alanı

Göçmen kendine bir süre için ya da sürekli olmak üzere yeni bir yaşam kurmak amacıyla bir ülkeden bir başka ülkeye taşınan kimsedir. Göçmenlerle sosyal hizmet (social work with migrants); bir ülkeye gelen göçmenlerin yerleştirilmelerinden beslenme, barınma, sağlık, eğitim gibi bireysel ve ailesel her türlü sorunlarının çözülmesi ve bu yolla göçmenlerin yeni yerleştikleri topluma olabildiğince çabuk uyum sağlayabilmelerini amaçlayan sosyal çalışmaların tümüdür.

Sığınmacı (refugee) ise; bir ülke yurttaşının herhangi bir, özellikle politik nedenle kendi ülkesini bırakarak başka bir ülkede yaşamak üzere o ülkeye geçmesi ve o ülkenin resmi makamlarına başvurması ve sığınma isteminin resmi makamlarca kabulüyle sahip olduğu hukuksal statü anlamına gelmektedir.

Birleşmiş Milletler kaynakları, yeryüzünde 30 milyonu aşkın insanın mülteci olarak yaşadığını belirtmektedir. Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme (1951) ve Protokolüne (1967) göre mülteci, 1 Ocak 1951 tarihinden önce meydana gelmiş olaylar sonucu ırk, dini, uyruğu, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşleri yüzünden zulme uğramaktan korktuğu için

vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve ülkesinin korumasından yararlanamayan veya bu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen veya vatansızsa daha önce ikamet ettiği ülkeye dönemeyen ve dönmek istemeyen kimsedir.

Ülkemizdeki düzenlemelere göz atacak olursak: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası insan hak ve özgürlüklerini belirli koşullar altında herkes için güvence altına alarak insan haklarına dayalı bir bakış açısı sunmuştur. Ayrıca konuyla ilgili olarak, 2510 sayılı İskan Yasası (1934), 5682 Sayılı Pasaport Kanunu, Çeşitli Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelikler (1994) bulunmaktadır.

Yine Türkiye'de Sığınmacı ve Göçmenler Dayanışma Derneği, insan Hakları Derneği, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Anadolu Kalkınma Vakfı da çalışmalarıyla mülteci alanında hizmet veren kuruluşların başında gelmektedirler.

Sığınmacılık olgusu, birbiriyle bağlantılı, birçok soruna yol açmaktadır. Yaşanan süreçler bu soruna 'multidisipliner' bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır. Birbiriyle bağlantılı olan bu sorunlara müdahale etme sorumluluğunu üstlenen mesleklerden biri olan sosyal hizmet (sosyal çalışma) bütüncül bir bakış açısından hareket etmek zorundadır.

Sosyal hizmet, **insan ihtiyaçlarını tanımış olması, insan haklarına saygı duyması, insanlara yardım etme tekniği, özellikle açlık ve hastalık anlarında yardıma koşması, afetlerle savaşması ve iyileştirme hizmetleri ile uluslararası birçok insani amaçlı kuruluşun etkinliklerine katılabilmektedir.**

Mültecilerle ilgili sosyal sorunların çözümünde de destekleyici, güçlendirici, savunucu yönüyle sosyal çalışma işlevsel olmaktadır. Mülteciler için sosyal hizmetler, kendi kendilerine yetebilme, karşılaştıkları acil sorunları

çözebilme ve aynı zamanda da emniyet duygusu inşa edebilme becerilerini geliştirmeye odaklanır.

Sivil Toplum Kurumu ve Sosyal Refah Dernekleri Alanı

Sivil toplum örgütlerinin tarihselliği içinde bir takım tarihsel toplumsal görevleri olmuştur. Türkiye'de daha çok sivil toplum örgütleri kendi kurumsal perspektifleri yöneliminde kamusal hizmetleri yerine getirmektedirler. Başka bir açıdan hemşerilik dernekleri de yer yer STK olarak konumlandırılmaktadır.

Yerel Yönetimler ve Sosyal Belediyecilik Alanı

Çağdaş anlamında yerel yönetim kavramı Türkiye'ye 19. yüzyılın ikinci yansında girmiştir. Yerel yönetimlerin bugün karşıladığı hizmetler, daha önce vakıflar ve meslek örgütleri tarafından yerine getirilmekteydi.

Belediyelerin, sosyal sonuçlarıyla ilgilendiği kentleşme süreci birçok nedene bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Ekonomik, teknolojik, siyasal, sosyal kültürel, psikolojik gibi konular bunların başında gelmektedir.

Göç, kentleşme, kentlileşme sürecindeki ailelerin kentle bütünleşmesinde etkili olacak hizmetlerin sunumu için yerel yaklaşımlar için Türkiye'nin de taraf olduğu Avrupa Kentsel Şartı, bütüncül bir yaklaşım ve sistemli bir açılım öngörmektedir. Yerel yönetimler bu anlamda yeniden yapılandırılmalıdır.

Kentsel toplumsal hizmetler (municipal social services); kentsel, özellikle ana kentsel bölgelerde kentleşmenin ve kentin özelliğinden gelen ve insanları ilgilendiren sorunların çözümüne yönelik olarak düzenlenen sosyal hizmetlerdir.

Sosyal Yardım Alanı

Sosyal yardım (public welfare/social assistance), bir sosyal güvenlik yöntemi ve bir sosyal hizmet alanı olup kendi ellerinde olmayan sebeplerle, mahalli ölçüler içinde asgari seviyede dahi geçinme imkânını bulamayan kişileri;

muhtaçlık araştırmalarına dayalı olarak en kısa sürede kendi kendilerine yeterli hale getirme amacını taşıyan, karşılıksız mahiyetteki parasal, nesnel sosyal gelir ve destek sağlayıcı kamusal faaliyetler bütünüdür.

Toplum Merkezi

Toplum merkezleri yerel toplumdaki farklı bireylerin ve kültürlerin anlaşması, uyumu, tanışıp kaynaşması için daha çok yerel yönetimlerce açılan, mahallelinin okuma, sağlık, boş zaman, spor, toplantı, eğlence, gezi gereksinmelerinin bir program içinde karşılandığı, mahallenin, yörenin ya da bölgenin güncel konuları ve sorunları üzerinde tartışma, seminer, eğitim programlarının düzenlendiği her yaştan halka açık merkezlerdir.

Sosyal hizmetin topluma yönelik işlev ve etkinliklerini en iyi şekilde yerine getireceği kuruluşlardan birisi de toplum merkezleridir. Gelişmiş veya gelişmekte olan birçok ülkede toplum merkezleri yaygın bir organizasyon yapısı içinde etkin çalışmalar yapmaktadır. Toplum merkezleri halk katılımına dayalı çalışmalar yoluyla yerel toplumlarda demokratik yapılanmayı güçlendirir.

Okul Sosyal Hizmeti

Dünyada sosyal bilimlerdeki ilerlemeler, eğitimin birey gelişimine yaptığı katkı kavranmaya başlanınca okullarda sosyal hizmet programlarına başlanması gerektiği anlaşıldı.

İlk olarak 1906- 1907 yıllarında Boston, Hartford, Connecticut ve New York City'deki okullarda sosyal hizmete başlandı. Bu hizmete ilk önce 'ziyaretçi öğretmenler hizmeti' denilmekte idi; çünkü okulda problemi olan veya okul çevresi içinde güçlük çeken çocukların aileleri ziyaret edilmekle bu problemlerin kaynağı bulunmağa çalışılıyordu. Okul sosyal hizmet uzmanları, başlangıçta problemi olan her çocuğa ayrı yardım ederek onların okul şartlarına uymalarını sağlarken okul sosyal hizmetini (school social work) başlatmışlardır.

Bir başka açıdan okul sosyal hizmeti; okul öğrencilerinin okuldaki sosyal ilişkilerinin bozuk, derse ilgilerinin yetersiz, başarı düzeylerinin düşük olduğu durumlarda gerek öğrenciyle, gerek onun arkadaş çevresiyle gerekse aile çevresiyle çalışma yaparak öğrencinin ruhsal, sosyal ve eğitsel sorunlarının çözümü, derslere ilgisinin ve okuldaki başarısının artmasını amaçlayan, sosyal hizmetin öğrencilere yönelik biçimidir.

Topluma Hizmet Uygulamaları ve Yoksulluk

Ülke tarihimiz incelendiğinde, her toplumda olduğu gibi ülkemizde de yoksul, güçsüz kişilere yardım için zorunlu olarak birtakım yasal önlemler, hizmetler geliştirilmiştir. Ancak gelişen bu hizmet kurumlarında yapılan çalışmalar geleneksel yardım çizgisi ötesine geçememiştir.

Şu da var ki, sosyal hizmet mesleği uygulamaları yönünden yoksulluğun toplumun hangi kesimleri üzerinde nasıl etkili olduğu ayrıntılı olarak ortaya çıkarılmadıkça, onlara yönelik sosyal politikalar ve etkili uygulamalar geliştirmek olanaksızdır.

Sokak Sosyal Hizmeti ve Topluma Hizmet Uygulamaları

Birçok nedene bağlı olarak sokakta yaşayan insan grupları birçok alt gruba ayrılırlar. Birbirinden farklı özellikleri olan bu grupların gereksinimleri de değişmektedir. Sokakta yaşayan hedef kitlenin topluma hizmet uygulamaları açısından bilinmesi, götürülecek ya da sunulacak olan sosyal hizmetlerin kapsamını da belirginleştirmektedir.

Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Topluma Hizmet Uygulamaları

Himaye-i Etfal Cemiyetinin ilk defa 1908 yılında yerel olarak Kırklareli'nde kurulduğunu ve çalışmalarını Balkan Savaşına kadar sürdürdüğünü görmekteyiz. 1921 yılında Ankara'da yeniden kurulur.

1934 yılında ise Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin adı Atatürk tarafından Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu olarak değiştirilir. 1981 yılında ise Milli Güvenlik Kurulu'nca feshedilir. Bağlı kuruluşları SHÇEK bünyesi içinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlanır. Günümüzde de Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı konuya ilişkin faaliyetleri yürütmektedir. **Topluma hizmet uygulamalarının somutluk bulacağı sosyal eğitsel-sağaltım kuruluşlarının başında kuşkusuz Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı kuruluşlar** gelmektedir.

BÖLÜM 4

TOPLUMA HİZMET UYGULAMALARI VE ETİK

Etik ve Topluma Hizmet Uygulamaları

Etik (ethic) Türkçe karşılığı ahlaktır. Ancak günümüzdeki anlamı ahlaktan daha çok meslek ahlakı anlamında kullanılmaktadır. **Meslek elemanlarının insanlarla ve toplumla ilişkilerinde mesleklerinin gerekli kıldığı ahlaksal yaklaşımların neler olduğu ve neler olması gerektiğini anlatır.**

Topluma hizmet veren sosyal mesleklerin değerleri ortak bir paydada çoğunluk buluşmaktadır. Toplumla çalışma aktörlerinin mesleki değerleri kısaca; Toplumsal hizmet ve olanaklardan eşit yararlanmayı sağlamak olmalıdır.

Sosyal Sorumluluk Projeleri

Toplumsal sorunlarla ilgili projelerde, uygunluk, etkililik ve verimlilik uygulamanın benimsenebilir olmasına bağlıdır. Başlangıç olarak toplumsal sorunun tespiti, analizi, hangi gerekçe ve amaç ile projenin kaleme alındığının bilinmesi gerekmektedir.

Topluma hizmet uygulamalarının etkinlik kapsamını ise araştırma (sosyal refah alan araştırması), planlama (sosyal faaliyet planı), uygulama ve değerlendirme (amaç ve hedeflere ulaşma durumu) oluşturmaktadır.

BÖLÜM 5

TOPLUMA HİZMET UYGULAMALARI VE SOSYAL MEVZUAT

Topluma Hizmet Uygulamaları ve Öğretmenlik Mesleği Açısından Sosyal Mevzuat

Her yasanın sosyal yaşamı düzenleyici işlevi varsa da, sosyal yasalar dendiğinde, özel ihtiyaç gruplarını korumak, kişi refahını değil, sosyal refahı yükseltmek amacıyla çıkarılan yasalar anlaşılır.

Anayasaların ilgili maddeleri, Türk Medeni Kanunu (1926), Türk Ceza Kanunu, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu (1930-1593), SHÇEK Kanunu, Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşmayı Teşvik Kanunu, 2022 sayılı kanun gibi kanunlar Türkiye açısından örnek verilebilecek sosyal mevzuatı oluşturmaktadırlar.

Temelini tarihin ilk dönemlerinden başlayarak besleyen insan hakları olgusu, Onsekizinci yüzyılda anlam bulan insan haklarına ilişkin düşüncelerin disipline edilişi süreciyle kendinden önceki yüzyılların birikimini gelişim dinamiğine alarak şekillenmiştir. Bunun yanı sıra bir etik değerler ve sorumluluklar kategorisi olarak yüzyılımıza da aktarılmıştır. Böylece temel birçok bildirge, sözleşme ortaya çıkmıştır.

10 Aralık 1948'de kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, esasında yurttaşlık anlayışını temel referans olarak kabul eder. Yurttaşlığın önemli bileşenleri olarak üç eksen mevcuttur: **Medeni haklar, politik haklar ve sosyal haklar.**

Sonuç olarak sosyal meslek elemanlarının ulusal-uluslararası sosyal mevzuat bilgisiyle ilgili yeterlik kazanmaları, onların mesleki etkililiğini ve işlevselliğini olumlu etkileyebileceği gibi topluma hizmet uygulamaları bağlamında yürütülecek sosyal çalışmalara da olumlu yönde yansıtacaktır.